II

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA
DE
SEDE VARIOLARVM NON IN SOLA CVTE

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
FRIDERICO
MARGGRAVIO BRANDENBVRGICO BORVSSIAE AC SILESIAE CAET. CAET. DVCE BVRGGRAVIO NORICO RELIQVA REL. CIRCVLI FRANCONICI DVCE MILITARI SVPREMO ET TRIVM LEGIONVM ATQVE COHORTIVM PRAEFECTO

EX CONSENSV ILLVSTRIS ET GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE

PRAESIDE

D. CASIMIRO CHRISTOPHORO SCHMIDELIO
SERENISS. MARGGR. BRAND. CVLMB. A CONSIL. AVL. MED. ANAT. ET BOTAN. P. P. O. ACAD. IMPERIAL. NAT. CVR. ET SOCIET. BOTAN. FLORENTINAE SODALI.

IN ACADEMIA FRIDERICIANA ERLANGENSI

PRO DOCTORIS
GRADV PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS RITE CONSEQVENDIS
AD D. XXVII. FEBR. MDCCLVIII.
PLACIDAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBIICIT
AVCTOR ET RESPONDENS
FRIDERICVS AVGVSTVS LAMMERS
BARVTHO FRANCVS.

ERLANGAE
LITTERIS IOHANNIS CAROLI TETSCHNERI.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

SEDE VARIOLARVM NON IN SOLA CVTE.

§. I.

Dum de Variolarum ſede pauca quaedam ſermocinari inſtituimus, nemo a nobis exſpectabit abſolutam adeo huius morbi Hiſtoriam, vt cuncta in illo obuia phaenomena ſingulatim enucleemus, multo minus vt eorundem prolixas rationes ſubnectamus. Id etenim

nos aut implicaret difficultatibus, quibus nos in breuitate ea, quam nobis praeſcripſimus, non facile expediremus, aut tractationem noſtram nobis etiam inuitis vltra modum augeret. Nos autem cunctis his facile ſuperſedere poſſe, eo confidentius ſperamus, quo certius eſt, nos de re adeo in vulgus nota loqui, vt nemo fere, quam parum etiam rei Medicae peritus ſit, neſciat, quid ſub Variolis communiter intelligatur. Neque etiam eorum cauſſa, qui arti noſtrae propius ſe inſinuant, quidquam aliud monendum eſſe credimus, hoc forte excepto, vt ipſis in memoriam vocemus: eſſe tempus in ipſo Variolarum circuitu, ſimiliter vt in aliis febribus exanthematicis, quo liquida, et cum illis morbi materia vel eius ſaltem pars ad vaſa ſecretoria, et prout res dat, ad excretoria quoque deponuntur.

§. II.

Depoſitionem hanc in Variolis quoque, maxima ex parte et communi lege ad Cutim quidem fieri, ibidemque puſtulas ſtato tempore, ſi cuncta rite procedunt, excitare, frequentiſſima in aegris hoc morbo decumbentibus

tibus obſeruatio docet. Cutim igitur eiusque ſtructuram ſolam requiri ad productionem puſtulae varioloſae, iſtamque priuatiuam aliquam, vt loquuntur, conſtitutionem ad eiusmodi negotium poſſidere, non obſcura, neque veri ſpecie carens, oriri poſſet ſuſpicio. Eiusmodi ſententiae fauentem deprehendimus Virum quendam, fama et eruditione noſtris temporibus celebratiſſimum, qui ad calcem deſcriptionis de conſtitutione varioloſa anni 1735. olim publicatae, nouiſſime autem cum aliis Eiusdem Auctoris recuſae id potiſſimum ſuſtinet, ad puſtularum in Variolis formationem duram Epidermidem, adeoque ſtructuram Cutis requiri, neque vltra pharyngem vnquam puſtulas procedere, aut ventriculum, aut inteſtina aliaue viſcera occupare. Num igitur hoc ita perpetuum et conſtans ſit, vt nihil in contrarium adferri poſſit, et an illud adſertum dogmatis vim nanciſci debeat, quod frequenter de virorum, auctoritate pollentium, pronunciatis fieri ſolet, breuibus et ea, qua decet, animi moderatione et aequitate diſquiremus.

§. III.

Antequam autem ad ea deuenimus, quae vel alii de hoc argumento ſcripta reliquerunt, vel nobis ipſis ex-

perientia ſubminiſtrauit; neceſſarium erit, vt de ſuppuratione generatim quaedam excitemus, deinde de puſtularum in Variolis formatione non ſolum inferamus, ſed et diſpiciamus, quid praecipue circa haec Cuti peculiare inhaereat. Deprehendimus igitur, quoties in viſcere, membro, vel parte alia corporis humani aliquid ſuppurat, quod ante omnia liquida tunc ibi coeant, in vaſis, praeſertim arterioſis, magis minusue ſubſiſtant, eademque ſimul obſtruant. Hoc ſemel facto, fluida collecta, cum ex variis inter ſe mixtis componantur, in priſtino ſtatu permanere nequeunt. Quidquid enim rei ſit, id tamen ſatis conſtat, quod motus progreſſiuus ſanguinis decens magnam tueatur partem in conſeruatione conſtitutionis, miſcelae, et reſolutionis naturalis, quam fluida machinae humanae exhibent. Hoc igitur notabiliter impedito aut penitus ſublato, nihil vndique obſtat, quin intrinſeca efficacia partium, humores ſtagnantes facientium, totam actione mutua ſeſe exſerat. Ideo quoque non quidem modus agendi naturalis, ſed alius omnino ab iſto diuerſus emergere debet; atque cuncta haec eo maiori fient gradu, quo plures liquida partes efficaces in

mix-

mixtionem receperunt. Haec etiam tunc aliqua fere ex parte ſubeſſe videntur, quando in quibusdam congeſtionibus, in quibus, aut circa quas proxime, adhuc aliquid de motu progreſſiuo ſuperſtes eſt, aut liquida non valde agilia adſunt, ſtaſes felicius diſcutiuntur, neque ſtatim vel poſt longius ferme ſpatium in ſuppurationem demum abeunt, prout in morbis inflammatoriis experientia ſubinde comprobat. Ad ſuppurationem itaque veram requirimus, primo loco ſtaſin fluidi, praeſertim acris: deinde actionem intrinſecam, ſeu quod idem eſt, motum inteſtinum eiusdem liquidi, a naturali diuerſum, et plerumque naturali maiorem: poſtea Calorem maiorem natiuo et placido iſto, qui Corpori pro ſua quaque temperie proprius eſt, non tamen tantum, vt pars, in qua ſtaſis facta eſt, inde ſicceſcat: tandem humectationem continuam, per vaſa minima in locum adfectum conſtanter deriuatam. Haec ſi praecedunt et durant, conſequitur reſolutio maior, et nimia quidem liquidi ſtagnantis, cui pediſequa dein eſt deſtructio non ſolum fluidorum, ſtaſi comprehenſorum, ſed et eorum, quae de nouo ad aliquod tempus huc aduehuntur. Non tamen in his

ſolum ſubſiſtit, ſed ſolida quoque, ſi non ſemper tamen plerumque, ſimul corrumpuntur; adeoque tam vaſa atque cellulae, in quibus ſtaſis ſedem habet, quam ea non raro quae ambiunt, ſimilia patiuntur. Productum cunctorum, quae diximus, Pus vocari ſolet, quod pro vario qualitatis, loci, aliorumque requiſitorum modulo plurimum inter ſe variare et differre poteſt.

§. IV.

Dum locuti ſumus de Staſi, iſta quidem in ſuppuratione ex vno reſpectu plerumque tanta copia fieri debet, vt liquidum collectum intra breue vel definitum ſaltem tempus aliquod, blanda reſolutione diſcuti aut diſſipari nequeat. Neque etiam vaſa et caua quaelibet ita adfecta, adeo impacta eſſe debent, vt vel ex ea vel ex quacumque alia concurrente cauſſa penitus et eo gradu ſuperata dici mereantur, vt omnem quaſi ex vi vitali et partim quoque phyſica pendentem actionem perdiderint; quod Gangraenam, praeſertim funeſtam, communiter ſubſequi ſolet. Deinde etiam neceſſe eſt, vt liquida, quae coiuerunt, acria ſint; hinc vel de partibus ſalinis vel ſul-

phu-

phureis, ita tamen ſpiſſis aut viſcidis, vt obſtruere poſſint, participent, atque aut ipſi ſanguini rubicundo commixta exſiſtant, ac cum eodem ad locum ſtaſeos transferantur, aut ſaltem propter iſtam qualitatem acrem vaſa tanto gradu irritare et exſtimulare debeant, vt ſanguis rubicundus non ſolum determinata aliqua quantitate adfluere, ſed et poſtea ſtaſin ſimul augere, ac cum reliquis ſuppurando deſtrui poſſit. Haec igitur diſtinguunt ſtaſes, in ſuppurationem abeuntes, ab aliis eiusmodi collectionibus ſeroſis, in quibus nihil horum reperitur, quin et hoc reſpectu, (vt alia, quae in qualitate ſita ſunt, intacta nunc relinquamus,) exanthema varioloſum a reliquis exanthematibus dirimunt, quibus ſuppuratio proprie non competit. Ideo quoque videmus, partes Corporis humani exſangues communiter vocatas, ſeu quod idem eſt, in quibus ſanguis rubicundus ſecundum naturalem ſtatum haerere non ſolet, ſuppurationi tunc demum ſubiici, quando qualibet ex cauſſa ſanguis rubicundus ad iſtas deducitur. Serum enim, quatenus eſt liquidum ſui generis, nunquam deſtructioni eius indolis obnoxium eſt, ex qua pus emergere ſolet. Quare exinde patebit,

quid

quid ſentiendum ſit de opinione quorundam adſeuerantium, quod pinguedo, aut ſola fere aut maxima ex parte, ſuppurationi anſam dare, et puri materiam ſuggerere ſoleat. Quotidiana enim experientia conuinci poſſumus, viſcera et partes Corporis humani, in quibus pinguedo nunquam deprehenditur, pus generare non ſolum poſſe, ſed et re ipſa generare. Siquidem in Hepate, Pulmonibus, Renum interiori ſubſtantia, Oculorum tunicis interioribus, vt et in ipſo Cerebro aliisque locis pus ſubinde formetur, vbi ne granulum vnquam pinguedinis reperiri ſolet.

§. V.

Dum porro motum inteſtinum fortiorem, et calorem inde ortum maiorem requiſiuimus, ideo id fecimus; quia argumentis ſatis euidentibus, hic tamen fuſius non exponendis, probari poteſt, generatim calorem ſanguinis noſtri potiſſimum inde ortum ſumere. Sic etiam tam ex doctrinis phyſiologicis, quam ex ſupra (§. III.) adductis cognoſcitur, per motum eundem intrinſecum, praeſertim ope motus progreſſiui determinatum, non ſolum ca-

loris

loris natiui gradum definiri, ſed et ſecundum naturam ſanguinis rubicundi maſſam ſenſim in ſerum, magis minusue coloratum reſolui, et tandem lympham tenuiſſimam elaborari. Si igitur in ſuppuratione actio haec mutua partium ſanguinem componentium non eſſet diuerſa, et quidem ſimul maior naturali, non ſubeſſet ratio, cur ex ea non tam ſerum et lympha, ſed alia longe emergant. Pari ratione etiam de caloris augmento concludi debet. Si enim calor a motu progreſſiuo ſolum deducendus eſſet, in omnibus ſtaſibus liquidorum, quando fluida in vaſis obſtructis haerent neque progrediuntur, non quidem caloris augmentum ſed potius decrementum, quin et abſentia eiusdem deprehenderetur. Cum autem ſtaſes inflammatoriae vocatae, et illae quae ſuppurant, maiori gradu caloris ſtipentur, illoque communiter ſeſe manifeſtent; ipſe is non niſi ex motu intrinſeco aucto proficiſci tunc potuit. Interim tamen non omne liquidum ſtagnans ſtatim calorem excitare poterit maiorem, ſed illud ſolum, quod eiusmodi partes in mixtionem et compoſitionem intrinſecam admiſit, quae calori non ſolum generatim, ſed maiori etiam gradui, quem nunc poſcimus,

excitando aptum eſt. Salia igitur et praecipue ſulphura, vtraque acria, fluidis permixta, ante omnia iſtam poſſidere efficaciam pluribus modis probari poteſt. Cum autem ſanguis rubicundus eadem potiſſimum continere et capere ſoleat; ideo quoque idem ſanguis motum intrinſecum et calorem maiorem prae omnibus reliquis corporis humani liquidis, quae in vaſis arterioſis minoribus continentur, excitare valet, vt ſupra (§. IV.) indicauimus. Quemadmodum etiam nunc actio intrinſeca tanquam cauſſa caloris introducta eſt, ſic et calor ſemel excitatus motum inteſtinum pro ſuis etiam partibus vlterius ſuſtinet et fouet: ſiquidem conſtet, calore quoque externo actionem mutuam et inde deductam reſolutionem corporum accelerari; quin et ſuppurationem ipſam retardari vel turbari, quoties frigus externum diutius admittitur, neque pars laeſa bene operitur. Neutiquam tamen omnis promiſcue caloris gradus huic negotio ſatis commodus reputari poteſt, ſed is ſaltem, qui infra maximum eſt, cuius producendi corpus humanum capax inuenitur. Hinc qui ita temperatus adhuc eſt, vt partem, quam ſtaſis occupat, non exſiccet, nec liquidiora

ra

ra breui diſſipet; eius autem modus, cuiuis corpori indiuiduo congruus, numero aliquo a priori, vt dicunt, vix definiri poterit. Veritatem interim horum ſummus inflammationis & caloris vrentis gradus, quem Gangraena ſiſtere ſolet, etiam hac ex parte vberius demonſtrat.

§. VI.

Nihilo tamen minus cuncta haec, etſi euenirent, atque deſtructionem in partibus corporis humani omnino efficere poſſent, puri producendo nondum apta deprehendentur. Siquidem in corpore mortuo videamus, liquida quieſcere, ſtagnare, neque motu progreſſiuo amplius agitari. Porro animaduertimus, eadem motu intrinſeco in ſe inuicem operari, quin et pro circumſtantium rerum conditione incaleſcere poſſe. Id vero ſimul experimur, quod quoduis quidem aliud deſtructionis ſignum, nunquam autem pus inde enaſcatur. Quare humectatio, quam ſupra (§. III.) inter requiſita ad ſuppurationem poſuimus, non omitti, ſed adprime neceſſaria haberi debet. Obſeruatio in morbis inflammatoriis aliquid ſimile iam ob oculos ponit, demonſtrans partes, inſigni

a iqua aut enormi inflammatione tentatas, non ſemper bene defendi aut curari, ſi ſicco calore aut remediis ſiccis adplicatis fouentur; non raro autem, prout res permittit aut poſtulat, humectantibus etiam coniunctis egregie ſubleuari. Humectatio igitur requiritur, iterum vero non omnis indiſcriminatim. Poſſet aliquis fouere et humectare cadauer vel partes eius vario modo, neque tamen vllo artificio pus verum producet. Idcirco humectatio iſta, quae partibus noſtri corporis ſecundum naturam et non niſi ſub robore naturae, per vaſa non ſolum minima, ſed et in omnibus fere punctis conſtantiſſime contingit, hic potiſſimum intelligitur. Haec igitur tam in ambientibus circa partem laeſam, quam in aliquibus forte vaſculis, morbo non penitus comprehenſis, in ipſo ſtaſeos loco ex virium et actionum vitalium reſiduo (§. IV.) perfici poteſt, et re ipſa perficitur. Hac quoque fluida ſufficienter et continuo diluuntur, efficaciora liberantur quidem, ſimul autem temperantur, ne pars ſicceſcat atque poſtea emoriatur, ſed potius vt ſuppuratio iuſto modo inſtruatur. Cuncta haec qui conſiderat, ſatis perſpiciet, quam ob cauſſam ſuppuratio eius-

que

que effectus, productum virium vitae et naturae a probatiſſimis Viris merito nominetur; neque ſtatim ad concurſum entis intelligentis, quod longe alias ob cauſſas corpori humano coniunctum eſt, aut ad inſtinctus aliquos rationales quis confugiet, quando videt, pus nunquam parari arte, quae humectationem intrinſecam viresque vitae ad hanc pertinentes imitari aut ſupplere omnino nequit. Haec autem omni modo ſe ita habere, mox ſecutura amplius dilucidabunt.

§. VII.

Effectus horum omnium non erit alius, niſi reſolutio, quae a naturali in liquidis noſtri corporis fiente multum diuerſa, et quidem nimia eſſe debet. Omnis autem iam reſolutionis nimiae gradus deſtructioni aequiparari poteſt in machina animali, in qua liquida certum et determinatum aliquem compoſitionis, miſcelae, ſic et dein attenuationis modum poſſident, vltra quem ſalua compage negotium produci nequit. His vero poſitis expanduntur fluida reſoluta, et dum maius ſpatium occupant, expandunt plerumque, ſi fieri poteſt, locum quem de-

ſtructio corrupit, ita vt in tumorem attollatur; neque vero abſimile videtur, aerem intrinſece in liquidis comprehenſum, nunc autem liberatum, partes ſuas non ſolum ad tumoris augmentum ſed et deſtructionis continuationem conferre poſſe. Non autem ea ſolum, quae primitus ſtaſin effecerunt, et ſuppurarunt, ſed ea etiam, quae ad aliquod tempus nouiter et ex continuata actione vitae aduehuntur. Dici enim nequit cum aliqua veri ſpecie, cuncta quae ex vlcere, abſceſſu, aut quocumque loco ſuppurato prodeunt, in principio ibi haeſiſſe. Non rari videlicet ſunt, quin et nos ſaepius tractauimus abſceſſus, ad plures ſeptimanas tantam quotidie puris quantitatem reddentes, vt plures libras pondere expleuerit; quae ſi ſimul adfuiſſet, abſceſſus molem multis numeris ſuperaſſet. Quam ob rem tamdiu liquida recenter adpellentia ſimili labe corripiuntur, quamdiu aut acria, in ſuppurata parte primitus praeſentia, efficaciam ſuam propagare poſſunt: aut adhuc quaedam in corpore ſuperſunt, quae ob relatiuam, vt vocatur, partis debilitatem huc transferuntur, ac deſtructioni pabulum ſuggerunt; vel etiam quamdiu parietes vlceris nondum penitus mun-

dati non reddunt blandum iſtum, plerumque gelatinoſum tenuemque, verſus labia vero mucoſum liquorem tanta copia, vt reſidua acrium obtundi, et ſoluta glutinari poſſint: vel denique quamdiu remedia adplicata idem hoc, quod in proxime priori caſu corpus ipſum facit, non abſoluunt. Ita quidem interdum ſolis ſibique relictis viribus naturae vlcera ſanantur, non tamen vbique et ſponte id euenit; ſed potius non raro remedia ſiue ſint externa, ſiue ſint, et quidem praecipue, interna multum cooperantur.

§. VIII.

Quotiescunque haec iuſto ordine et modo ſuccedunt, experientia teſte enaſci ſolet materia quaedam, ab iis rebus, ex quibus ortum ſumſit, manifeſte diuerſa, et quae Pus communiter vocari conſueuit. Hoc igitur, ſi acria ſubtilia diſſipata, craſſiora vero bene ſubacta, atque terreis, (quarum pars ex ipſis fluidis deſtructis, pars vero ex ſolidis comminutis (§. III.) deducitur,) probe inuoluta ſunt, adeo vt amplius notabiliter rodere aut deſtruere nequeant, Pus bonum vel coctum dicitur,

cu-

cuius characteres LOMMIVS *) nominat, quod nempe album, aequale, leue, et odoris expers educitur, et vires non infirmas ſupponit, vt IDEM aliquo loco **) requirit. Quando vero varia materiarum ſtagnantium miſcela varium etiam motum inteſtinum excitat, vel ſi idem imperfecte abſoluitur, id etiam in pure ipſo differentiam notabilem cauſſari debet. Similia euenient, quando vnum alterumue vel plura deſunt ex iis, quae antea ad ſuppurationem requiſiuimus; praeſertim ſi ex imbecillitate cordis et arteriarum, generatim ex infirmitate virium vitae, punctorum humectatio adeo neceſſaria non rite procedit. Neque alia ratio erit, ſi acria tanta quantitate adſunt, vt omnia inuolui et obtundi, vel diſſipari nequeant; vel quod peius adhuc eſt, ſi per ipſam deſtructionem acria de nouo generantur, explicantur, et agiliora redduntur, quod adeo rarum eſſe non ſolet: aut denique ſi loco humoris glutinoſi temperantis ſerum acre, aut nimis copioſum, in cauum vlceris influit; vel ſi viſcidum idem et crudum parietes obducit, et quae forte plura huc ſpectantia eſſe poterunt. Tunc vbicumque

*) Obſ. Med. L. II. Ed. Jen. p. 279.

**) Id. ibid. L. II. p. 132.

que pus elaboratur malignum adhuc roſiuum, aut virulentum, vel ſaltim ex prauitate conſolidationi reſiſtens, cuius varia genera et diuerſitates apud Scriptores paſſim habentur.

§. IX.

Expoſuimus nunc adeo ſuccincte, vt potuimus, praecipua, quae de ſuppuratione notanda veniunt, ad minimum tantum declarauimus, quantum exigit argumentum rei, propter quam huc vsque ſermocinati ſumus. Nemo autem dubitabit, in Variolis pleraque eo plane modo etiam fieri, cum ſuppuratio vna cum reliquis ad eam pertinentibus diſtincte ibi emergere ſoleat. Nolumus equidem de materia varioloſa in tanto Auctorum diſſenſu *) prolixe disquirere, id tamen vero proximum videtur, de ſulphurea acri indole non parum illi ineſſe: partim propter ea, quae ſupra (§. V.) indicauimus, partim quia experientia non repugnat, dum Jll. Hallervs **)

C pus

*) Amplum Auctorum et opinionum catalogum ſubminiſtrauit Celeberrimus Lipſienſium Profeſſor D. D. Lvdwigivs in Diſſert. *De Criſibus Variolarum acceſſoriis* §. VI. p. 11. et 12. in notis.

**) In Opuſcul. Patholog. Obſ. XLIV. p. 122.

pus variolarum inflammabile vidit, vt luculentam flammam incenſum aleret. Hoc autem veritati quam maxime congruum erit, Variolas benignas in reſpectu ſymptomatum et euentus, aut tales, quae diſtinctae magis ſunt, tunc potiſſimum oriri; ſi materia in ſe non valde maligna eſt, vel valida febre non agitatur. Pari ratione, ſi in rebus ſic dictis naturalibus aut non naturalibus non ſubeſt cauſſa, quae malignitatem ac deſtructionem augere poteſt; vel denique, ſi materia ipſa in vaſa et puncta cutis ſuprema, ſuperficiei proximiora deponitur, ſedemque ſibi figit, quod omnino a faciliori reſolutione ipſius materiae, aut a robore vaſorum adhuc magno pendere poteſt. Quoties vero contraria his accidunt, praeſertim materia malignior, vel copioſior, ante omnia vero profundius in Cutim locatur, tunc omnino confluentes atque malignae emergunt. Ideo quoque benignae cunctis recte ſe habentibus, breuioris decurſus ſunt, citius exſiccantur, atque cicatrices fere nullas, vel ſaltim minus profundas interdum relinquere ſolent; cum malignae neutrum fere horum reddant. Veritatem huius adſerti vlcera et puſtulae alius generis, in cute

enata

enata probant, quae ſi profundius in ſtrato Cutis proprio, aut in ſubiecta tunica adipoſa et celluloſa orta ſunt, et incumbentia ex deſtructione comminuunt, cicatrices relinquere inueniuntur. Quando autem ſupra iſta nidulantur, etiamſi corpus reticulare ſimul deſtruant, cicatrices aut parum conſpicuas, aut ſenſim euaneſcentes, aut plane nullas exarare ſolent. Hoc enim reticulum, vt minus proprie dicitur, aeque ac Epidermis, cuius interior pars eſt, ſalua reliqua Cutis compage redintegratur, morbo aut caſu perditum, prout alio loco exemplis illuſtrauit D. Praeses, *) quod autem de aliis corporis humani partibus, praeſertim fibroſis aut magis organicis dici nequit.

§. X.

Id autem, quod communi lege Variolarum Sedes in Cute reperiri ſoleat, vtique ratione ſua carere non debet. Interim tamen, etiamſi quaelibet ſtrata, ex quibus Cutis conflatur, curatiſſime conſiderentur, nullibi aliquid deprehenditur, quod ſuppurationi adeoque etiam Variolarum productioni, ſpeciatim fauere, aut Cutim prae

 aliis

*) Vide Diſſertat. *De Lepra*, ſub Eius Praeſidio 1750. habitam, paſſim.

aliis corporis humani partibus peculiari aliquo attributo imbuere poſſit, vt nullibi niſi in illa et ſub Epidermide eaedem formentur et efflorescant. Neque enim pinguedo, vt ſupra (§. IV.) euictum eſt, generatim aliquid inuoluit, neque etiam hic loci a reliqua totius corporis ita differre poteſt, vt aliquid inde inferri debeat. Neque dein vaſculorum cutaneorum capacitas, reptatus, vel alia quaeuis, aut celluloſa fibroſaque tela culpam ſpeciatim ferent, multo minus nerui, peculiariter ſtructi aut integumenta eorum. Epidermis tandem eleuata hic non plus valebit, ac quaelibet membrana exſanguis aut exſucca, in veſiculam a liquore quolibet, ſic etiam a pure, ſubtus collecto inflata. Continebit enim ſolum et comprehendet materiam coaceruatam, ne quaquaverſum diffluat. Eam igitur ob rem cauſſa phaenomeni in Cutis ſtructura propria non facile inuenietur.

§. XI.

Si quid autem aliud in medium poni poterit pro ſolutione, id fere nulla alia in re commodius et maiori cum veriſimilitudine, quam in actu ſecretionis maxime vni-

vniuerſali verſus Cutim quaeri debet. Sicuti enim vaſa noſtri corporis eam etiam ob cauſſam in duobus extremis, principio nempe et fine, peruia et aperta ſunt, vt ſanguinis circuitus, alias quieturus, decenti modo abſoluatur; ita etiam non per naturalem ſolum, ſed quemlibet etiam auctum circulum humorum et canalium impetum, liquida prout ad terminos canalium quoslibet, ſic et praeſertim ob variarum cauſſarum concurſum ad extremam cutim propelluntur, et dummodo eum ſaltem fluxilitatis gradum poſſident, vt vaſis cutaneis ſeſe inſinuare poſſint, aut per ea eliminantur, aut certe in iis ſubſiſtant. Ideo maxima non ſolum ſecundum naturam eſt excretio cutanea, ſed in plurimis morbis etiam, in quibus aliquid per circulum ſanguinis expediri debet, liquida omnium maxime verſus Cutim tendunt, vt inter alia febrium et congenerum infirmitatum obſeruatio declarat. Patet igitur, quam ob rem in Variolis maxima ratio adeſt, cur materia earum, qualiscumque ea ſit, aut per totum ſanguinem diſtributa, aut tempore inuaſionis ſaltim ipſi permixta, verſus Cutim pari modo ac praecipue dirigatur, et per impetum febris vel una cum

ipſo ſanguine rubicundo ad ſtrata Cutis protrudatur, ibique ſtagnet, cum nondum reſoluta ſit, nec exhalare poſſit. Hoc ſemel facto, aut ipſa inflammationis ſpeciem ibidem cauſſabitur, aut certe loca, in quae effuſa eſt, ita irritabit, vt ſanguis rubicundus adfluat, eaque ſubſequantur, quae ſupra (§. III. ad VIII.) de ſuppuratione praedicauimus, effectus praeſtitura pro modulo differentiarum, itidem iam (§. IX.) indicatarum variatos.

§. XII.

His tamen, quae de Cutis aptitudine nunc expoſita ſunt, non obſtantibus, quilibet fere praeuidebit, cum ratio non adeo in ſolidorum Cutis fabrica quam in fluidorum directione quaerenda ſit, alia quoque accidere poſſe, ſi quid in hoc requiſito alteratur. Sic generalis illa lex, cui fluida preſſa obtemperant, in corpore humano quoque obtinet, ſecundum quam in locum minoris reſiſtentiae ruunt. Ita Diarrhoea ſuſcipit perſpirationem aut ſudorem interruptum, et auctus inteſtinorum reniſus interdum ſudores prouocat, et Diarrhoeam ſaepe tollit. Pectus aut caput obruit ſanguis, quoties

re-

remoram patitur in abdomine aut extremis partibus, et quae plura ſunt. Quoties igitur Cutis ex quacumque cauſſa ſtrictior nimis reſiſtit; vel vbi cordis arteriarumque vis non ſufficit, vt materia ad cutim omnis propellatur; vel quando tanta materiae copia eſt, vt omnis eliminari, aut in Cutim ſaltem deponi non poſſit: aut quoties viſcera quaedam interiora ita in reſpectu ad alia vel ad Cutim debilia ſunt, vt ideo maximus fluidorum impetus ad iſta deducatur: vel in iisdem irritatio aliqua praeter naturam enaſcitur, vel iam ſubeſt; aut denique quaecumque alia in cura aut aegri regimine ocurrunt, quae culpam ferre valent: toties omnino ratio in promtu eſt, vt variolae non in ſola ſaltem Cute, ſed in aliis quoque quibuscumque partibus, vel in iis viſceribus, quae vnum alterumue adductorum momentorum admittunt, ſimul formari poſſint.

§. XIII.

Haec igitur vt vera cognoſcit et praeuidet ratiocinium, quae tamen vt infirma nimis adhuc reiiceremus, ſi experientia calculum addere recuſaret. Hanc equi-

equidem pro ſe adlegant, qui vt ſupra (§. II.) expoſitum eſt, Epidermidem ad Variolas requiri, e contrario tuentur, illasque extra Cutim et in viſceribus oriri negant. Cum itaque experientia optimum quoduis ratiocinium praeſtet, disquirendum erit, numne eadem quid ex altera parte ſubminiſtret, quod de Variolarum ortu in variis corporis humani viſceribus certiores nos reddere poteſt. Sic non valde rarum eſſe ſolet, vlcera mali moris, tam in mollioribus partibus corporis, quam in oſſibus relinqui poſt Variolas, quorum vix alia manifeſta cauſſa exſiſtit niſi reſiduum de materia varioloſa ex merito adcuſetur. Quare Cel. MAVCHARTVS *) Vir non niſi cum laude nominandus, nullus dubitat, quin Cancrum, faciei dimidium cum genis et labiis exedentem et lethalem, a Variolis in Maxilla intus obortis deducat. Ipſi aliquando tractauimus abſceſſum cum carie circa caput humeri eiusque articulum, durante quo portio ſpinae ſcapulae abſceſſit, et alium circa Olecranon, vtrumque a Variolis praegreſſis reſiduum, ex quibus aegri difficulter euaſerunt. Nolumus autem his longius inhaerere,

*) In Ephemerid. Nat. Carioſ. Cent. I. et II. Obſ. CXXIII. p. 249. ſq.

re, ne reliquis argumentis, magis forte ad rem directis, ſpatium praeripiamus. Facile enim quis regerere poſſet, nos hac ratione cardinem rei, de qua diſceptatur, inuertere, atque ea, quae poſt morbum ſuperueniunt, in locum illorum ſubornare, quae intra circuitum morbi euenire deberent. Quamuis autem et haec diluere poſſemus, malumus tamen ad ea properare, quae propius tangunt.

§. XIV.

Exſtant proinde de iis, quae adfirmamus, variorum Scriptorum teſtimonia, fide digna. Ita Fernelivs *) iam innuit, vt alios praetermittamus, quod obſeruatum ſit, quosdam ab interitu diſſectos fuiſſe, quibus Iecur, Lien, Pulmones omniaque interiora haud ſecus atque Cutis, ſordidiſſimis papulis manantibus ſcaterent. Pariter *Ambr.* Paraevs **) experientia edoctus, prolixis verbis ſuſtinet, puſtulas non modo partes externas deturpare,

*) Lib. II. Cap. 12. De abditis rerum cauſſis.
**) Oper. Chirurgio. Lib. XIX. C. 1. p. n. 559. ſeq.

turpare, ſed etiam in haec vel illa viſcera interiora debacchari. Sic et *Roder.* A CASTRO *) pronunciat: Variolas inter morbos cutaneos reponi; quia id, quod in iis manifeſte ſe prodit, eſt Cutis foedatio: nihilo minus in diſſectionibus fere ſemper viſcera reperiri, non ſecus quam Cutim, his tuberculis conſperſa, Lienem, Iecur, Pulmones, Pancreas et reliquas interiores ſedes hac labe infectas. Similia fere refert *I. D.* HORSTIVS **) de Comite, Variolis defuncto, in quo diſſecto Iecur, Lien, Pulmones et Inteſtina vt ipſa Cutis ſordidiſſimis papulis manantibus plena reperta fuerunt. *Th.* BARTHOLINVS ***) pariter Sectionem infantis a Variolis denati recenſens, Pancreas puſtulis quoque plenum memorat, atque alibi ****) Pulmones tota ſuperficie maculis et puſtulis inſignibus conſperſos et Omentum ſemiputridum ac ſuperiori parte aliquantum conſumtum vidit.

*) L. III. Cap. 16.

**) Obſeruat. Anatomic. 9.

***) Hiſt. Anatomic. rar. cent. IV. Obſ. XLIII. p. 325.

****) Epiſtolar. Cent III. Epiſt. 29.

vidit. *Theod.* Kerkringivs *) vero in puero, huius morbi violentia ſuffocato, inuenit Pulmones ita vndique Variolis intus et foris plenos, vt nihil prorſus in iis ſani conſpiceretur. Erant autem, vt inquit, Variolae iſtae in vigore ſuo, maturae et pure turgentes, quae etiam flauae cuiusdam aquae tantillum in cauitatem pectoris infuderant etc. Lien non minus quam Pulmo infectus, tumidus et durus: ad Inteſtina hinc inde tantummodo apparebant veſtigia Variolarum quaſi gemmis diſtincta, etc. Superеſſent plures teſtes, qui veritatem adſerti noſtri fulcire poſſent, Variolas nempe non in ſola Cute, ſed in aliis quoque viſceribus ſubinde oriri; niſi perſuaſi eſſemus, hos iam abunde probationi ſuffecturos eſſe.

§. XV.

Noſtris eriam diebus non adeo rareſcunt exempla, vt penitus exoleuerint; offeruntur potius paſſim adhuc, quae Variolarum eruptionem extra Cutim confirmant.

*) Spicileg. Anatomic. Obſeruat. LXII.

Triſtis admodum, non plane vero inſolita, eſt experientia in infantibus praeſertim, quibus aut ex morbi violentia oculi valde illacrymant, vel qui tam fricando, quam eiulando, oculos nimium laceſſunt, puſtulas tunc ſuper eosdem quoque oculos pullulare; adeo vt interdum neque Sclerotica, neque Cornea, neque interiora oculi ab hac labe immunia deprehendantur, quas tamen, ad minimum interiores tunicas, nemo facile ad Cutis ſtructuram retulerit. Quod autem neque Inteſtina, neque Meſenterium, a contagio Varioloſo intacta aliquando relinquantur, ſequens exemplum vlterius dilucidabit, quod D. PRAESES ſuppeditauit, et de quo praecipua breuiter exponemus.

§. XVI.

Iuuenis generoſus, viginti et aliquot annorum, habitus ſiccioris, paullo tamen tenerioris, poſtquam vere praegreſſo ex inflamatione laterum et pulmonum grauiter aegrotauerat, beneque conualuerat, autumno vergente anni 1745. poſt epulas aeri humido et frigido no-

ctūrno

ꝍurno intemperantius ſe commiſit, cum liberiori vitae generi deditus eſſet. Vitio hoc vix commiſſo, altero ſtatim die variolacea febre corripitur, ſymptomata conſueta, ſatis tamen grauia reddente. Eruptio ſatis quidem bene, paullo tamen ſegnius procedit, et puſtulae ſuccedentibus temporibus non ſolum confluunt, dum vltra modum fere grandeſcunt, ſed et paſſim vireſcente, paſſim vero aquoſo pure plena videntur. Quare exſiccationis periodus paullo protractior duodecimo morbi die vix inchoare viſa eſt. Decimo tertio igitur die febris intenſius mota, aegrum male quidem non habuit, effecit tamen, vt remediis congruis obuiam iretur. His autem praepediri nequit, quin ingruente media nocte ſubito maxima praecordiorum anguſtia et ſuffocatio periculoſa inciderit, ex qua, antequam vlli medicinae locus fuerit, intra paucas, vt dicunt, horae minutas aeger vehementer conuulſus exſpirat. Luctuoſae mortis cauſſa vt pateſceret, flagitata et impetrata eſt ſectio defuncti. In hac igitur Pulmones copioſo ſanguine infarcti ſe offerunt,

runt. Reſecto infimo ventre Hepar nigrum, ſiccum, friabile quaſi, atque Gangraena corruptum reperitur. Praecipue vero tam in Meſenterio et Meſocolo, quam ſuper Inteſtina ipſa non ſolum tenuia, ſed et in primis Colon magna copia Variolarum occurrit. Puſtulae ipſae ſub membrana externa latuerunt eamque eleuarunt, piſum maius dimidiatum bene aequantes vel ſuperantes. Pleraeque pure albo ſpiſſo plenae fuerunt, hinc inde autem aliquot nigrae eiusdem magnitudinis intermiſcentur. In reliquis viſceribus nihil adeo notabile obuenit, quod nunc prolixe exponi mereatur. Foetor autem inter ſecandum immanis et intolerabilis fere fuit.

§. XVII.

Quae de Variolarum praeſentia ſuper Inteſtina nunc probauimus, ex ſumma eorum relatione et conuenientia cum Cute fortaſſis quis deduceret, qui nobiſcum non ſentit. Alia vero viſcera aeque occupari ab iisdem poſſe, quin ne Cor quidem ab earum virulentia interdum

dum immune eſſe, ſequens exemplum corroborabit. Anno nempe 1746. quo eadem, quae priori anno iam ſaeuierat, Epidemia varioloſa per hiemem adhuc graſſaretur, honoratioris cuiusdam Viri filius, duodecimum circiter annum agens, ſimul inuaditur. Is quidem a iuuentute aliquando inſultibus epilepticicis ſuccubuerat, quos a nutrice, vt relatum eſt, inſciis parentibus admota, ſuſceperat. Ab iis quidem ab aliquot annis liber vixit, attamen eam ob rem non animo ſolum hebetiore, ſed et corpore ſegniore et impuriore fuit. Grauiſſime ſtatim decubuit aeger, et puſtulae ipſae octauo die fere nondum penitus proceſſerant, et hoc quidem adhuc cum ſumma inaequalitate factum eſt; adeo vt in toto fere abdomine nihil adpareret, in pedibus vero diſtinctae, in facie, brachiis et pectore gregatim et mira quantitate prodirent. Vndecimo tandem die ſuppuratio ſequitur, et puſtulae, vbi adeo confertim proruperunt, ita confluunt, vt in continuam fere veſicam, plurimis foueolis interſtinctam eleuarentur.

Fauces

Fauces admodum impeditae ſunt, vox raucisſima fit, et gingiuae ita corrumpuntur, vt gangraena tactae fuiſſent, niſi mature proſpectum fuiſſet. Decimo tertio die aeger, cum libum mellitum aromate plenum, ipſi clam oblatum comediſſet, conuulſionibus corripitur, quibus ſublatis, materiae viridis foetidiſſimae copiam deiecit. Exſiccatione denique incipiente decimo ſeptimo die, poſt graues praecordiorum anxietates nocte iterum conuellitur, iterum tamen euadit, atque vigeſimo demum die plenaria exſiccatio ſucceſſit. Satis quidem bene abhinc habere ſe coepit aeger, pectoris anguſtia et tuſſis autem, quae ſtatim a principio morbi ſicca fuerat, nunc humida, eum grauius adhuc vexat. Optimis quibusuis mature occurritur, parum tamen promouetur; quare eadem, praeſertim cum gulae interamperantior eſſet aegrotus, continuo increſcit, donec languor corporis cum febris lentae ſignis ſuperueniret. Pectoris anguſtiam tunc potiſſimum dolor premens et pungens, nunquam ceſſans comitatur,

atque

atque ſucceſſu temporis manifeſtioribus Cordis palpitationibus iungitur. Palpitationes ſenſim adeo violentae euadunt, vt non ſolum oculis explorari in corpore emaciato, ſed et tandem auribus e longinquo propter ſonum, quem ederent, percipi potuerint. Inter haec marcor corporis magis magisque vna cum iam deſcriptis quotidie augetur, neque praeſtantiſſima quaelibet aliquid amplius valent, donec viribus exhauſtus aeger vitam, quam vsque ad aeſtatem ſequentis anni traxerat, cum morte mutat. Vt enormis palpitationis cauſſa in primis innoteſceret, ſectionem funeris ſibi petiit D. Praeses. In plerisque viſceribus totoque corpore nihil aliud, niſi quod corporibus lenta febre peremtis conuenit, deprehenſum, quod breuitatis cauſſa ſilentio praeterimus. Cor autem curatius inſpectum, flaccidum et propemodum inane repertum eſt. Quod autem praecipue notandum venit, reſecto ventriculo eius poſteriore ſiue ſiniſtro, intra ipſum orificii auricularis marginem, ex quo valuulae mitrales deſcendunt, eiusque parietem exteriorem anteriora verſus puſtula, piſum maius

dimidiatum bene aequans, conſpiciendam ſe praebuit, quae pure ſpiſſo albido plena, et varioloſae puſtulae adeo in omnibus requiſitis ſimilis inuenta, vt nihil ſimilius dici potuerit. Hac igitur ratione cauſſa palpitationum in apricum poſita eſt.

§. XVIII.

Cum in toto tempore poſt morbum priorem vsque ad mortem nihil occurrat, quod puſtulae excitandae occaſionem praebere potuerit, eius origo non niſi ad Variolarum ipſum circuitum, ſub quo materiae pars ad Cordis parietem depoſita eſt, referri debet, de qua re aliquot ex recenſitis ſymtomatibus non obſcure teſtari videntur. Eandem autem intra longum adeo tempus exſiccatam non fuiſſe, absque dubio locus clauſus et continuus ſanguinis in ventriculum acceſſus effecit. Veremur interim, ne moleſti ſimus, ſi mortis cauſſis, in vtroque caſu adeo euidentibus, prolixo ſermone inſiſtere vellemus, id autem ſperamus, binis Hiſtoriis ſufficienter comprobaſſe: Variolarum ſedem Cuti ſoli non vbique, ſed aliis quoque viſceribus competere, neque ad earum formationem neceſſario Cutis ſtructuram et duram Epidermidem requiri.

FINIS.